MERIDIAN CRITIC No. 1 / 2015 (Volume 24)

Despre literatură, critică şi profesie cu prof. univ. dr. Ştefan Avădanei

interviu realizat de Codruţ ŞERBAN
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava, România

Domnule profesor, acum mai bine de 10 ani, în cadrul unor discuţii purtate cu doctoranzii dumneavoastră, previzionaţi o decădere iminentă atât a actului predării, cât şi a celui al receptării literaturii. În entuziasmul tinereţii de atunci, ni se părea o perspectivă prea sumbră din partea unui om a cărui carieră a stat sub semnul literaturii. Vă mai menţineţi punctul de vedere? Consideraţi că am ajuns în punctul în care interesul pentru literatură s-a stins?

Nu s-a stins, dar s-a limitat foarte mult; de altfel, ar trebuit spus că tipul de efort intelectual şi imaginaţie pe care îl presupune literatura s-a transferat în alte zone; tot ce este informaţie de un tip sau altul, începînd de la buletinele de ştiri şi pînă la filmele de groază, se bazează pe construcţii literare. Ar mai trebui să spun şi că dezvoltările din ultimii ani – ultimele decenii, mai curînd – din cercetările cognitiviste (foarte puternice în universităţile occidentale şi incipiente în cele româneşti) au atras atenţia, de pildă, că gîndirea umană este fundamental literară, fundamental narativă, adică gîndirea povestirii. Orice cercetare, în orice domeniu, de la ştiinţele exacte (altă discuţie, fiindcă acestea, ca şi celelalte – toate, de fapt – sînt ştiinţe umaniste, pe care, după aceea, le împărţim şi clasificăm pe domenii) pînă la cele ale vieţii şi pămîntului, la economie şi filosofie, se bazează pe gîndirea narativă. Prin urmare, literatura este peste tot, şi toţi predau acel fel de literatură care are la bază povestirea, naraţiunea, povestea – cu alte cuvinte. Cînd spune unu plus unu este egal cu doi, matematicianul spune o poveste; cînd ne informează că omul a fost creat de Dumnezeu sau s-a născut din maimuţă, biologul ne spune nişte povestiri, poate chiar poveşti. Din oarecum marginală, gîndirea literară (aici o includ şi pe cea poetică, iar gîndirea metaforică merită şi ea o discuţie separată) a devenit – sau devine, treptat – gîndirea fundamental umană. Poveste lungă, de altfel.

BDD-A21051 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:10 UTC)

Care considerați că sunt principalele diferențe între modul în care literatura este înțeleasă și predată în universitățile din România prin comparație cu cele din vestul Europei sau din SUA? În ce măsură aceste diferențe contribuie la un succes, să-i spunem, al literaturii într-o cultură? Este literatura mai iubită în universitățile americane decît în cele românești?

O parte din răspuns se află mai sus; nu cred că este o problemă privind iubirea mai mult sau mai puțin a literaturii, cît, mai ales, a prezenței ei, după cum sugeram, în celelalte domenii (ale comunicării, dar nu numai). Se vede asta în discursurile politice sau socio-economice, în relațiile dintre oameni (controlate lingvistic și literar, adică narativ și metaforic), în felul în care aceștia se raportează la ei înșiși sau, mai concret, la felul în care sînt tratați scriitorii. Fiecare universitate americană care se respectă are un "writer in residence", care primește un salariu mai mult decît onorabil fiindcă se află acolo, mai citește din cînd în cînd din opera sa, se mai întîlnește cu studenții și profesorii și, în mare, reprezintă un punct de atracție pentru viitorii studenți; adică, promovarea universității. Iar acestea spun suficient; aproape toți marii scriitori – și nu numai cei mari, am cunoscut și poeți, de pildă, mai puțin celebri, care dețineau astfel de poziții – au fost sau sînt „profesori în rezidență" – de la Robert Frost, la William Faulkner și toți ceilalți. Faulkner, întrebat și el despre „vastele" sale lecturi, a răspuns că el a citit – și citește tot timpul – două cărți: *Biblia* și Shakespeare; cred că ar fi de ajuns pentru orice filolog, întrucît știu absolvenți de Engleză care nu cunosc bine nici unul din aceste repere.

Același Faulkner care, în 1949, la câteva zile după primirea Premiului Nobel, le spunea studenților de la Sorbona: "the main difference between my country and your country is that we're still adding stars to our flag…"

Nu știu de ce, dar ceva s-ar fi întîmplat, se pare, în 1949 și Faulkner a primit Nobelul în 1950 (voi verifica), cînd, iarăși am impresia, nu era în stare de ebrietate (așa fusese la primirea premiului și rostirea discursului – unul din cele mai impresionante de pînă atunci, dar care s-a dovedit astfel doar după publicare, pentru că la ceremonie nu s-a înțeles mai nimic), ci mai degrabă mahmur – dar, mă rog... Pentru americani, drapelul nu este un fel de glumă, cum se întîmplă în alte părți; el are, între altele (întîmplător?) treisprezece dungi, iar metafora lui Faulkner era – sau s-a dovedit – foarte realistă, ultimele două state fiind adăugate abia în 1959; numai că, probabil (frumusețea metaforei constă și în multitudinea interpretărilor), Faulkner avea în minte (ce o fi avut el în minte?) impetuoasa creștere a Statelor Unite în comparație cu aproape dezumflata Franță, mai ales după război și în continuare după aceea.

Domnule profesor, în 1964 erați student în anul I. Cum de v-a atras limba engleză și nu limba rusă? Dacă nu mă înșel, era primul an din perioada comunistă în care se studia limba

BDD-A21051 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:10 UTC)

engleză în universităţile din România de după război. Cîtă libertate era permisă în studierea limbii engleze? Cine erau profesorii dvs.? Cine erau tinerii care voiau să studieze engleza? În fond, ce aşteptări aveaţi, studiind limba engleză? Speraţi, poate pe urmele părinţilor dvs., să vină, totuşi, americanii?

O serie întreagă de întrebări într-un singur paragraf, aşa că, pierzîndu-mi în ultima vreme vreo douăzeci de milioane de neuroni şi sinapse (aşa se defineşte ştiinţific îmbătrînirea minţii), voi încerca să nu le încurc. Am făcut opt ani de rusă, începînd chiar din clasa a IV-a şi nu cred că am de ce să îmi pară rău, căci rusa nu e de ici-colea, chit că orice limbă studiată înseamnă o nouă deschidere către universuri semnificante de multe ori tulburătoare (probabil că voi reveni). Oricum, în facultate, cel mai bun prieten al meu (şi după aceea) a fost rusistul Ion Covaci, traducător de poezie rusă (Ţvetaeva, Ahmatova...), dar şi de Dostoievski (era frate mai mic al lui Aurel Covaci). La Engleză am ajuns dintr-un fel de întîmplare, eu fiind pornit (terminasem liceul „real" din acea vreme, cu medii maxime la matematică, fizică, chimie) să intru la Chimie industrială (academiciana cu trei clase primare nu ajunsese încă pe scenă). Nu era primul, ci al doilea an de cînd se reînfiinţase Engleza la Iaşi, iar profesorii/asistenţii noşti erau adunaţi de peste tot şi, cei mai mulţi, învăţau engleza odată cu noi, ceea ce era destul de interesant, iar unii, după ce au mai crescut, au ajuns profesori universitari şi conducători de doctorat; sper că nu vreţi exemple – pe care poate că le şi cunoaşteţi, parţial. Nu cred că i-am aşteptat pe americani şi, nu peste mult timp, m-am dus eu la ei, ca profesor oaspete (la Cleveland State University, doi ani) şi cercetător (la Yale, un an).

Cum a ajuns preparatorul sau asistentul universitar Ştefan Avădanei să lucreze cu spaţiul american? I-a fost atribuit acest domeniu sau a fost o chestiune de alegere personală?

Prin anii şaptezeci am cîştigat o bursă ACLS (American Council of Learned Societies) la Universitatea Yale, unde trebuia să mă întîlnesc cu anumiţi profesori (pe care îi ştiam din lecturi) şi trebuia să realizez un proiect de cercetare în domeniul americanisticii; nu am plecat, am returnat şi biletele de avion, dar am rămas cu „americanitatea" în minte şi, cînd s-a ivit ocazia, am început să predau cursuri în domeniu.

Cum îi vedeţi pe tinerii de astăzi comparativ cu aceia din tinereţea dvs.? Azi poţi studia limba şi literatura engleză fără să ai sentimentul unei acţiuni subversive. Mai mult, fără să ai sentimentul că aparţii unei elite. Mulţi dintre tinerii de azi vorbesc aproape în mod natural engleza. Firește, nu toţi devin studenţi la Litere. Aşadar, v-aţi regăsi printre tinerii de astăzi?

Întrebarea îmi pare tendenţioasă, după cele spuse la început; cum să-mi aduc eu aminte ce era cu mine acum cincizeci de ani (tocmai am sărbătorit acest

BDD-A21051 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:10 UTC)

eveniment la Liceul Negruzzi şi am rămas foarte trist – dacă mai era nevoie)? Studierea englezei nu a avut niciodată caracter subversiv, iar chestia cu elitele este derutantă; ele au existat şi există, dar mai mult implicit, în minţile celor care le recunosc în alţii, nu explicit, formate din vreo doi-trei care se consideră că sînt elite şi aşteaptă şi alte înscrieri – că amatori sînt destui. Pînă cînd voi fi convins că tinerii ştiu foarte bine engleza, aştept să văd nişte traducători de filme/interviuri/ emisiuni/cărţi ... care să nu facă greşeli grosolane şi care să nu „traducă" *fine*, sau *good* cu *beton* sau *marfă*. Aşa că mai bine ar fi fost studenţi la Litere, deşi ...

La început a fost metafora, spuneți în titlul uneia dintre cărțile dvs. Este un titlu puternic, angajant. Credeți că, în viața noastră de zi cu zi, metafora poate ocupa un loc decisiv? Este metafora spațiul în care ființa noastră se poate împlini, fără să rămînă, așa cum pare în existența noastră cotidiană, periferică, insignifiantă?

Noi, cei de la Litere, dragă Domnule Codruţ Şerban, ştim foarte bine că metafora este omniprezentă în viaţa şi gîndirea noastră, a tuturor, numai că în ultima vreme, odată cu cognitiviştii din mai toate universităţile occidentale, metafora a apărut ca fundamentală în înţelegerea mecanismelor cerebrale care stau la baza diferitelor tipuri de gîndire umană. De altfel, chestiunea este mult mai veche, întrucît acum vreo două mii trei sute de ani Aristotel atrăgea atenţia că lucrul cel mai important (pentru un intelectual, nu numai pentru un scriitor) este să fie stăpînul metaforei. „Noua" metaforă este, simplificat, forţarea unei egalităţi între ceva cunoscut, apropiat, inteligibil şi altceva îndepărtat, necunoscut, misterios, greu interpretabil, astfel încît şi acesta din urmă să devină controlabil. Orice ecuaţie sau relaţie matematică este o metaforă: 1+1=2 este, evident, o metaforă; materia, energia, spaţiul, numărul, timpul ... sînt toate necunoscute care nu pot fi „apropriate" decît prin metafore. Nu întîmplător, prin 1990, R.S. Jones a scris o carte intitulată *Physics as Metaphor*, iar prin 2007, un Yurii I. Manin o alta despre *Mathematics as Metaphor*. Să nu ne mai mirăm aşadar că istoricii caută metafore pentru „timp" (succesiunea şi diferitele tipuri de memorie, individuală, colectivă, minerală, vegetală ...; vezi şi o carte cu acest titlu a lui Umberto Eco), că filosofia ori este metaforă, ori este în metaforă (citat din Nietzsche), că tabelul periodic al elementelor este o serie de metafore uşor descifrabile, că relaţia maestru-discipol este metafora educaţioniştilor, că necunoscutul ca realitate este metafora psihologilor (care, atunci cînd cred că au terminat cu stratul conştientului, împing necunoscutul în sub-conştient şi apoi în inconştient), că mîna invizibilă a pieţei (v. Adam Smith) este doar una din metaforele economiştilor, că juriştii se ocupă de drept şi nedrept ca şi cum ar fi legal şi ilegal, că studiile politice sînt podidite de metafore, că biologii caută echivalenţe lingvistic-conceptuale pentru greu definibilele „viaţă," „forţă" (vine poetul, Dylan Thomas şi le vorbeşte despre forţa care împinge floarea prin tija/liţa verde)..., că harta este marea metaforă (nu

BDD-A21051 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:10 UTC)

singura) a geografilor, că acest calculator, pe care îl folosesc acum, este metafora minţii umane pentru informaticieni... Aşadar, dacă mai sînt printre noi profesori care cred că metafora este o podoabă folosită de poeţi şi studiată de filologi, ar fi bine să o considere ca pe cel mai important instrument epistemologic în aproape toate întreprinderile umane legate de cunoaştere.

Rămânînd în zona metaforei şi privind din perspectiva profesorului care şi-a construit cariera din studiul spaţiului american, care sunt, în opinia dumneavoastră, metaforele definitorii ale americanităţii?

Cînd treci graniţa dintre o limbă şi alta te mişti pe parcursul unei metafore (necunoscutul abordat din perspectiva cunoscutului, într-un proces epistemologic ce nu mai trebuie accentuat, sper), care, în altă perspectivă, este forma concentrată a unei povestiri, iar povestirea (cognitiviştilor amintiţi) este baza gîndirii umane; fiecare acţiune sau activitate umană, fiecare zi trăită, fiecare curs sau seminar se bazează pe o povestire, poate chiar pe un basm (plecarea din cunoscut, de acasă, întîmpinarea unor greutăţi – pădure deasă, rîu învolburat, munţi cu stînci care se bat cap în cap ... –, depăşirea lor cu nişte ajutoare – Ochilă, Gerilă, nişte albine sau vreo pasăre măiastră, autorităţile din domeniu menţionate în bibliografie ... – şi cucerirea necunoscutului, învingerea balaurului, păcălirea spînului, primirea recompensei); am descris aici orice proiect de cercetare, orice „povestire" doctorală sau academică, dar şi cucerirea Americii de către oameni veniţi din alte contexte şi alte limbi. Cînd vii dintr-o limbă „străină" în una nouă eşti mai conştient de posibilităţile latente, necunoscute, adormite ale noii limbi, de multe ori invizibile pentru nativi şi, în consecinţă, devii mai creativ, mai metaforic. Nu-i de mirare că „graniţa" sau „frontiera" înseşi este una din marile metafore americane (astfel definită prin 1893 de istoricul Fr. J. Turner); urmează „metlting pot-ul," pentru tipul de amestec pe care-l reprezintă americanii, sau „salatiera," sau „plapuma indiană," apoi „de la zdrenţe la bogăţie," adică de la sărăcie la prosperitate (vezi numeroasele romane ale lui Horatio Alger în secolul al XIX-lea, dar nu numai), „maşina în grădina" (raiului) pentru combinaţia oarecum paradoxală dintre ştiinţă/tehnologie şi religie etc. etc. America şi Europa (sau restul lumii, de fapt) se află în relaţie metaforică (am scris cîndva un studiu intitulat „America – cealaltă jumătate a metaforei,"...).

Domnule profesor, mai este America oraşul de pe deal? Mai reprezintă ea punctul de reper al restului lumii?

Oraşul/cetatea de pe culme este un citat din „Predica de pe munte" a lui Iisus, preluată de viitorul guvernator al Coloniei Golfului Massachusetts, John Winthrop, cînd „Arbella" coloniştilor se apropia de ţărmul viitorului Boston în 1630. „Sînteţi lumina omenirii; o cetate înălţată pe o culme de deal nu poate fi

BDD-A21051 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:10 UTC)

ascunsă" este citatul din Biblie, pe care Winthrop, jurist şi viitor puritan, îl ştia foarte bine, iar ceea ce vedea el acum patru sute de ani cred că se vede şi acum; îmi este limpede, cred, că civilizaţia şi cultura care s-au dezvoltat între cele două oceane („from sea to shining sea" era o altă metaforă) reprezintă tot ceea ce umanitatea a putut crea în spiritul relevanţei propriei existenţe pe pământ (şi, vedem deja, nu numai pe pământ).

Se tot vorbeşte de câțiva ani despre faptul că în viitorul destul de apropiat, populația albă a Americii va deveni minoritară. În acest nou context, aparent inevitabil, ce se va intâmpla cu valorile puritane care au schițat direcția istoriei americane?

Se vorbeşte, tot de cîţiva ani, că nu peste mult timp, populaţia majoritară a României va fi aceea a unei etnii care are o rată de natalitate incomparabilă cu a majoritarilor actuali. Cît îi priveşte pe americani, pînă la momentul pe care il anticipaţi, afro-americanii vor fi atît de americanizaţi încît cratima va dispărea şi nici nu se va mai pune problema. Între altele, negrii americani au refuzat tot timpul (vezi experimentul eşuat cu Liberia) să fie identificaţi sau asociaţi cu cei din Africa, ceea ce susţine propoziţia de mai sus.

Ați experimentat America, dar ați ales să vă întoarceți acasă. Cum explicați faptul că, în cazul dumneavoastră, mirajul american nu a funcționat? Este mai ușor să „predai" America decât să o „trăiești?"

Nu mi-am pus niciodată problema „mirajului american," pentru că, probabil, nu am fost în căutarea unei alte identităţi (cum au fost – cum sunt – toţi cei care traversează frontierele, uneori definitiv); cine vrea să se definească altfel decît este în realitate o poate face oriunde, fără a trebui să treacă pragul unei alte culturi, altcumva decît la nivelul curiozităţii şi explorării intelectuale. Motivele celor care, timp de patru secole, s-au tot dus în America, au fost religioase, politice, mai rar economico-sociale şi mi-am dat seama destul de devreme (ca student, în 1968, am participat la un curs British Council la universitatea din Cambridge, Anglia) că, dacă ai de realizat ceva, o poţi face şi fără a da vina pe contextul în care te-ai născut şi ai crescut. Profesorul meu/conducător de doctorat de la Cluj, Mihail Bogdan, se născuse în America, s-a întors la 20 de ani în ţară (după moartea părinţilor emigranţi la începutul secolului XX), s-a însurat cu o balerină, a fost cununat de Lucian Blaga şi a dus o viaţă lipsită de regrete sau frustrări în România.

Vorbind despre spații și literaturi, v-a preocupat problema diferențelor dintre literatura americană și cea europeană?

Nu ştiu dacă m-a preocupat în mod special această problemă, dar mă pot gîndi, spre exemplu, că nu ai putea scrie o capodoperă ca *Aventurile lui Huckleberry*

BDD-A21051 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:10 UTC)

Finn în Europa, fiindcă, punîndu-i eventual pe o plută care coboară pe Dunăre, din Munţii Pădurea Neagră pînă în Deltă, Huck şi Jim ar trebui să treacă prin mai multe spaţii culturale, să se descurce în vreo opt-nouă limbi, să-şi arate paşapoartele la nu ştiu cîte treceri de graniţă; aşadar, cu totul alte aventuri, alţi eroi, alte tipuri de umor, alte modalităţi de iniţiere ... Pe de altă parte, vine exemplul lui Hemingway, ale cărui romane şi povestiri au fost plasate mereu în alte locuri (Italia, Spania, Africa, Cuba...), numai în SUA nu. Dar acestea ar putea apărea şi ca aspecte superficiale; am impresia că aţi vrut să mă refer mai curînd la tipul de imaginaţie literară americană – în comparaţie cu una europeană? Mă îndoiesc că aş putea găsi vreun numitor comun între englezi, spanioli, ruşi, germani şi italieni... din acest punct de vedere. În continuarea celor de mai sus, aş putea spune că americanii – mai ales prozatorii – contează mult mai mult pe dimensiunea alegorico-simbolic-parabolică a scrierilor lor, iar aceasta s-ar putea explica prin faptul că ei s-au născut dintr-un impuls religios şi au rămas cea mai religioasă naţiune occidentală.

Aţi participat la întâlnirea cu David Lodge din cadrul FILIT, ediţia 2014. Ce impresie v-a lăsat? Consideraţi că este un avantaj să poţi cunoaşte omul din spatele scriitorului/criticului literar, în general vorbind? Sau există riscul unor mari dezamăgiri?

Aici – ca şi în alte locuri – este nevoie de o digresiune, pe care, pentru a nu plictisi, o voi rezuma – chiar simplifica, asumîndu-mi riscurile de rigoare. A fost o vreme cînd scriitorii îşi foloseau nestingheriţi talentul sau geniul pentru a scrie romane şi poezii; numai că, prin secolul al XIX-lea, literatura a devenit subiect de studiu în universităţi, aşa că în aceste centre intelectuale s-au adunat profesori care se constituiau în alt orizont de aşteptare pentru scriitori (în comparaţie cu cititorii mai mult sau mai puţin inocenţi de pînă atunci şi care păreau să ia totul ca atare); aceştia acumulau cantităţi impresionante de cunoştinţe despre romane şi poeme, pe care le sistematizau în studii şi istorii literare sau le transformau în teorii şi poetici ale celor două genuri, aşa că scriitorii, cu toate înzestrările lor native, au început să devină conştienţi de ceea/cei ce-i aşteaptă (iarăşi Jauss); prima consecinţă, mai ales în secolul XX, a fost că romancierii, de pildă, au început să-şi integreze propria critică în romane (un exemplu timpuriu este Henry James), sau să scrie romane despre scrierea romanelor; şi aşa s-a ajuns la metaliteratură. Cu alte cuvinte, prezenţa marilor critici (şi a revistelor literare, între altele) i-a făcut pe romancieri să-şi piardă siguranţa de sine şi să se gîndească la ce ar putea să gîndească marii critici despre opera lor sau cum vor apărea ei într-o istorie literară sau în vreun alt volum critic. Pe de altă parte, profesorii, tot uitîndu-se în oglindă şi realizînd cît de multe ştiu ei despre poezie şi roman, au considerat că sînt mai mult decît îndreptăţiţi să devină şi ei poeţi sau romancieri; aşa că aproape toţi poeţii (americani) ai secolului XX, ca şi o mare parte din romancieri, sînt critici-poeţi, critici-prozatori. Fenomenul a fost acelaşi şi în alte spaţii culturale, adică în Anglia

BDD-A21051 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:10 UTC)

lui David Lodge, care, împreună cu regretatul lui prieten Malcolm Bradbury, au hotărît, după o prestigioasă carieră de profesori-critici, să scrie romane. Evident, romane universitare, refuzînd ideea că numai un oraş sau sat, o corabie sau un vapor (*Moby Dick*, *Corabia nebunilor* ...), o închisoare, o insulă sau un spital (*Zbor deasupra unui cuib de cuci*...) puteau să ofere „setting"-ul pentru romane; şi astfel, universitatea, cu oamenii ei tineri şi bătrîni, cuminţi şi nebuni, simpli şi complicaţi, devine spaţiul romanelor de tip campus pentru o serie întreagă de profesori-critici-scriitori, care, fiind toate acestea simultan, nu mai au a fi îngrijoraţi de reacţia unora care vor fi ştiind mai multe ca ei despre roman – dar şi despre poezie, fără îndoială. Iar toate acestea par a fi marcat începutul sfîrşitului, adică „moartea literaturii" (titlul unei cărţi de acum vreo cincisprezece ani a altui universitar, Alvin Kernan). Adică frustrarea autorilor în faţa criticilor (Călinescu îi vedea pe aceştia ca scriitori frustraţi, fără a se include pe el aici – critic, istoric literar, romancier, poet) a condus la manifestarea frustrării criticilor/profesorilor în faţa autorilor şi aşa, din frustrare în frustrare (pentru că între timp a apărut şi Freud) pînă la dispariţia totală.

La Iaşi David Lodge a vorbit, între multe altele, şi despre aroganţa scriitorului (ştia el ceva), lucru pe care l-am mai văzut menţionat şi la care am meditat cu interes; numai că spui acest lucru la aproape optzeci de ani (79), cînd, probabil, nu te mai poate afecta, dar eu cred că-ţi trebuie un fel de aroganţă să te aşezi la masă şi să scrii, aşteptînd ca alţii să citească ce scrii tu şi să bage la cap; alt mobil psihologic menit să conducă la scăderea evidentă a interesului pentru literatură pe plan mondial. Pe de altă parte, aş fi putut intra în dialog cu Lodge, întrebîndu-l ce s-ar fi făcut el – şi noi toţi – dacă nu ar fi existat această aroganţă; sau, mai insidios, care ar fi raportul dintre „aroganţă" şi talent, fiindcă am impresia că este invers proporţional; nu ştiu dacă Homer era arogant (nici nu ştim dacă a existat), dar sînt aproape sigur că Shakespeare (care, şi el, într-una din teorii, s-a numit Christopher Marlowe pînă pe la 29 de ani) nu era; şi tot aşa ne putem gîndi la perechi contrastante de tipul Eminescu/Caragiale, Bacovia/Arghezi, Păunescu/Stănescu...

Domnule profesor, o întrebare la care probabil aţi mai răspuns de-a lungul timpului: dacă ar fi să alegeţi între literatură şi critica literaturii, care ar fi opţiunea dumneavoastră?

Cred că un răspuns este conţinut în cele arătate mai sus; ceea ce s-a întîmplat în paralel cu cele spuse deja este că în universităţi, în majoritatea cazurilor, nu se predă literatura, ci se predau critica şi istoria literară, poetica, teoria literară sau stilistica; poate că literatura ca atare se mai predă în aşa-numitele clase de creaţie literară, dar în care multă lume nu crede, în virtutea ideii că talentul sau geniul nu au cum să se înveţe; numai că, după cum s-a sugerat, literatura a devenit treptat un meşteşug, iar meşteşugurile se pot învăţa; să ne mai mirăm că unul din romanele lui Lodge s-a tradus *Meserie*? In original era *Nice Work*. Bine că nu s-a

BDD-A21051 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:10 UTC)

tradus „beton," sau mai ştiu eu cum. De o bucată de vreme mă bate gîndul că, de fapt, critica a fost, cel puţin în mintea scriitorilor, înaintea creativităţii, aşa că romanele şi poeziile sînt încercări imaginative de a se conforma dezideratelor criticii şi teoriei implicite; dar cred că împingem lucrurile prea departe. Mai este şi ideea că literatura şi critica ar putea foarte bine să fie într-o relaţie metaforică una cu alta, adică implicitul în relaţie cu explicitul, misteriosul cu evidentul, inexplicabilul cu ceea ce se poate preda la un curs.

Rămânînd în această zonă a predării…ce v-aţi fi dorit să predaţi şi nu aţi avut niciodată ocazia să o faceţi?

„Predat" este cuvîntul derutant aici, dar ca om liber ce sînt de cîţiva ani (nu am nici un regret, nu-mi construiesc nici o speranţă), pot spune că fac parte dintre aceia (puţini, mulţi?) care s-au ocupat o viaţă întreagă de cele mai frumoase şi încîntătoare lucruri din lume: cultura, poezia, literatura.

Aţi predat poezie americană atât generaţiilor de masteranzi de la Universitatea din Iaşi, cât şi unor masteranzi din Statele Unite. Puteţi face o comparaţie între cele două tipuri de experienţe?

În Statele Unite (la Cleveland State am predat un curs de poezie americană modernă, între altele) m-am bucurat de un relativ succes pentru că reprezentam o curiozitate. Vorbeau studenţii (îmi povestea prodecanul John Lallo): „cică ar fi un comunist de prin Europa de est care vrea să ne spună ce ştie el despre poezia americană"; drept care s-au înscris mai mulţi decît se aştepta (facultatea) şi am avut experienţe destul de interesante. Dar nu aş spune că nu am avut la Iaşi sau în alte părţi studenţi excelenţi, care erau în măsură să pună probleme la fel de provocatoare, la fel de incitante, ceea ce cred că este rostul studenţilor buni.

Şi dacă tot am menţionat poezia, ce mai face poetul Ştefan Avădanei?

Nu am publicat un volum de poezii decît pentru a verifica propoziţia de mai sus: dacă tot te ocupi o carieră întreagă, zeci şi zeci de ani, de poezie, cum să nu poţi însăila şi tu măcar cîteva texte cît de cît onorabile; ceea ce, evident, nu mă face poet, aşa că nu ştiu ce face subiectul din propoziţia dumneavoastră. Cum iarăşi nu ştiu dacă, în virtutea aceluiaşi raţionament, nu mă voi hotărî să scriu vreun roman universitar; spun asta, evident, pentru a-i îngrijora pe unii dintre colegi.

Aţi scris o carte despre Eminescu. Eminescu şi literatura engleza. *Ce este pentru d-voastră Eminescu? Cum vă raportaţi la el? Asemenea lui Caragiale, Eminescu era un admirator al lui Shakespeare. I.L. Caragiale mai avea un reper incontestabil: E. A. Poe. Şi asta în condiţiile în care despre literatura română se spune că este francofilă.*

BDD-A21051 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:10 UTC)

Nu sînt deloc încîntat de cartea mea despre Eminescu şi literatura engleză şi, din diverse motive, nu-mi prea place să mă gîndesc la ea; deşi a apărut în 1982, cred că a stat în editură mai mulţi ani, aşa că are patruzeci de ani de cînd am scris-o, deci se pot găsi circumstanţe atenuante într-un tribunal al păcatelor tinereţii. Eminescu îl admira, evident, pe Shakespeare, mai ales datorită culturii lui germane, dar, cu mintea de acum (nu neapărat mai bună decît cea de atunci, dar mai circumspectă), nu cred că l-a cunoscut suficient pentru a-i deveni o influenţă semnificativă. Nu cred nici în paralela Caragiale/Poe, pe care îi văd cu personalităţi aproape total incompatibile; că apare o scrisoare furată/pierdută şi la unul şi la altul, spre exemplu, nu spune mare lucru decît unor cercetători sau profesori care numără cuvinte, sau se ocupă de îmbrăcămintea personajelor şi alte asemenea.

Cum vi se par studiile englezeşti astăzi, în România? Faceţi parte dintr-o generaţie de nume grele. Vorbiţi-ne despre generaţia căreia îi aparţineţi. În fond, după o pauză mare, generaţia d-voastră este o generaţie de întemeietori. Spuneţi-ne cîteva nume la care ţineţi, pe care le consideraţi cu adevărat grele.

Aici vă invit să vedeţi un dicţionar de anglişti şi americanişti români apărut de cîţiva ani la Cluj; marii anglişti români, care au fost Levițchi, Bantaş, Cartianu, Duţescu ... sînt incomparabil mai succint trataţi decît unii din generaţiile mai noi, care s-au remarcat mai ales prin traduceri (utile şi frumoase şi ele, fără îndoială, dar totul trebuie pus în context); cei menţionaţi au constituit, cu adevărat, generaţia de întemeietori ai anglo-americanisticii în România; dumneavoastră aţi putea să vă miraţi, de exemplu, cum se face că Levițchi a ajuns profesor la Bacău iar Bantaş la Sibiu şi Piteşti (alţii, ca Nemoianu, Stoenescu, Miroiu, defectînd), ambii plecînd de la Universitatea Bucureşti; „ape vor seca în albie şi pe cer va vesteji o stea...” pînă cînd vor apărea alţii ca aceştia şi vor fi trataţi cum se cuvine; în continuare, cel mai bun shakespearolog român actual nu are loc la aceeaşi universitate şi predă la o nemenţionabilă particulară. Mă văd, astfel, pus în poziţia de a fi mulţumit că am rămas pînă la urmă la universitatea din Iaşi.

Domnule profesor, îmi amintesc cu mare plăcere discuţiile pe care le-am purtat, cu diverse ocazii, pe marginea filmului western. Le mai vizionaţi? Vorbiţi-ne puţin despre legătura dumneavoastră cu western-ul.

Studenţi fiind, în primul rînd cu Covaci-ul amintit, vedeam westernuri şi eram deosebit de încîntaţi – ca să mă plasez în zona minimei rezistenţe: *Ultimul tren din Gun Hill*, apoi *Cei şapte magnifici* şi cîte altele. Mai tîrziu, cînd mă ocupam de povestiri/filme scrise după o anumită reţetă, am descoperit cît de simplă şi ingenioasă era reţeta pentru westernuri (evident, la început nu ştiam nimic despre Zane Grey – autorul a vreo optzeci de povestiri/romane western, între care *The Last Man*, *The Vanishing American*, *Nevada*, *The Code of the West*, *Shadow of the Trail*,

BDD-A21051 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:10 UTC)

Lost Pueblo – şi despre alţi asemenea autori de cărţi de acest gen); treptat am descoperit că şi unul ca Charles Dickens avea o reţetă (Cenuşăreasa), la fel ca autorii de romane *sci-fi*, *detective*, sentimentale şi altele. Odată verificată, reţeta este valabilă tot timpul, pentru că omul, fiind el însuşi o repetiţie la infinit a aceleiaşi fiinţe, este atras de ceea ce este; dumneavoastă ştiţi, la fel ca majoritatea trăitorilor pe acest pământ, că răsăritul sau apusul de mîine, identice din multe puncte de vedere cu cele de azi şi de ieri şi de poimîine, pot fi la fel de spectaculoase şi încîntătoare; după cum *Oda în metru antic* sau *Sonetul 129* (asta nu înseamnă că le compar) pot fi citite de sute/mii de ori fără să-şi piardă farmecul, misterul, capacitatea de provocare intelectuală şi emoţională.

Care consideraţi că este impactul pe care acest gen cinematografic l-a avut asupra spectatorilor din cinematografele româneşti ale anilor 70/80? A fost western-ul mai mult decât o formă de escapism în România acelor vremuri?

Cred că am răspuns anticipat; eram tineri, nu ni se dădeau alte filme iar acestea erau considerate inocente, nepericuloase pentru sistemul care se preocupa de crearea omului nou. Si oameni noi am devenit; iar expresia „România acelor vremuri" mă face să-mi dau seama cît de mult a trecut de atunci şi să mă mir că nu am devenit nostalgic. Nostalgic nu sînt, dar sînt bucuros că am trăit în două perioade atît de diferite (oare?), fapt care cred că-mi dă dreptul la o bogăţie experienţială incomparabilă, de invidiat chiar de către cei care nu au avut-o.

Să ne întoarcem la profesorul Ştefan Avădanei…care sunt cele mai plăcute amintiri pe care le-aţi adunat din orele de curs ţinute în amfiteatrele III-11/III-12 sau în sala III-15? Ce vă mai amintiţi despre reacţiile foştilor studenţi la intersecţia cu America dumneavoastră?

Am avut, de-a lungul anilor, studenţi excelenţi, care ar fi putut face faţă (unii chiar fac, după cum bine vă daţi seama, din proprie experienţă) oricăror provocări ale literaturii (americane); sper doar să fi învăţat de la mine măcar faptul că literatura este unul dintre cele mai fascinante domenii ale existenţei intelectuale a umanităţii şi că a te dedica ei înseamnă a-ţi asuma sarcina unei vieţi provocatoare şi greu de depăşit în complexitate şi bogăţie.

Şi o întrebare de încheiere: cum v-ar plăcea să-şi amintească foştii studenţi, masteranzi şi doctoranzi de profesorul Ştefan Avădanei?

Cred că acest tip de abatere se numeşte „petitio principii" în retorică sau în gîndirea critică, dar, bineînţeles, nu mai sînt sigur; adică Dv. porniţi de la ideea, pe care eu nu am afirmat-o, că mi-ar plăcea ca studenţii, masteranzii... să-şi aducă aminte de mine într-un fel sau altul; eu aş fi împăcat dacă nu şi-ar aduce aminte de mine deloc, fiindcă astfel aş scăpa de toate eriniile care mă bîntuie, de toate

BDD-A21051 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:10 UTC)

greşelile, penibilităţile, inconsecvenţele, compromisurile, neadevărurile... care au făcut parte din gîndirea, comportamentul, limbajul meu într-un moment sau altul; după cum vedeţi, nu sînt chiar aşa de liber în ultimă instanţă şi încerc să nu uit să vă mulţumesc frumos pentru această ocazie de a-mi proiecta un „eu" pe care altfel nu aş fi avut cum să-l confrunt şi să-l (re)cunosc.

BDD-A21051 © 2015 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:08:10 UTC)